

Tórshavn, tann
J.Nr.: LUM-30- 16/00112-65
(at tilskila í svari)
Tykkara J.nr.



Frágreiðing

**viðvíkjandi umstøðum hjá børnum,
sum verða innløgð á Psykiatriska depilin**

Innihaldsyvirlit

1. Inngangur	s.	3
2. Frágreiðing frá Psykiatriska deplinum	s.	3
2.1. Innlegging	s.	4
2.2. Fasta vaktin	s.	5
2.3. Kunning til börn	s.	6
2.4. Hoyring av börnum	s.	6
2.5. Kontaktpersónar	s.	6
2.6. Ítriv	s.	6
2.7. Undirvísing	s.	7
2.8. Búpláss og stuðlar	s.	7
2.9. Nýtsla av tvingsli móti börnum undir 15 ár	s.	7
3. Viðmerkingar frá Mentamálaráðnum og Sernám	s.	8
4. Viðmerkingar frá Almannaverkinum	s.	9
5. Viðmerkingar frá umboðsmanninum	s.	12
5.1. Innlegging	s.	12
5.2. Hølisviðurskifti	s.	12
5.3. Kunning og hoyring	s.	13
5.4. Starvsfólk	s.	13
5.5. Ítriv	s.	14
5.6. Búpláss og stuðlar	s.	14
5.7. Undirvísing	s.	14
5.8. Nýtsla av tvingsli	s.	15
6. Samanumtøka	s.	16

1. Inngangur

Tann 20. október 2016 var eg á eftirlitsvitjan á Psykiatriska deplinum á Landssjúkrahúsinum. Í sambandi við fyrireikandi fundin til eftirlitsvitjanina varð eg kunnað um eitt barn, yngri enn 15 ár, sum var innlagt á Psykiatriska deplinum og var undir tvingsilsviðgerð. Upplýst varð fyri mær, at barnið ikki var avbyrgt frá teimum vaksnu, sum vóru innløgð, og at barnið hevði bað og vesi saman við teimum vaksnu.

Starvsøkið hjá Løgtingsins umboðsmanni fevnir m.a. um eitt serligt eftirlit við viðurskiftunum hjá børnum og ungum. Sambært umboðsmanslógini § 6, stk. 5 kann umboðsmaðurin sjálvur taka mál til viðgerðar og í hesum sambandi fremja neyðugar kanningar. Umboðsmaðurin hevur eina serliga ábyrgd at verja rættindi hjá børnum eftir m.a. Barnarættindasáttmálanum hjá ST.

Í frágreiðingini hjá mær frá eftirlitsvitjanini á Psykiatriska deplinum, dagfest 10. juli 2017, stendur í pkt. 4.3. Børn og ung:

“Sambært upplýsingum á heimasíðuni hjá Landssjúkrahúsinum tekur P40 ímóti sjúklingum, ið eru 18 ár og eldri. Upplýst verður, at um børn og ung hava tørv á innlegging, samstarvar eindin við barna- og ungdómspsykiatriina. Um Barna- og ungdómspsykiatriska eindina (B&U) verður sagt, at eindin tekur ímóti børnum og ungum úr øllum landinum, umframt familjum teirra, og at hetta arbeiðið fevnir um at útgreina og viðgera børn og ung til og við 18 ár.

Undir eftirlitsvitjanini varð upplýst, at eitt barn yngri enn 15 ár var innskrivað á opnu eindini á P40, tað vil siga saman við vaksnum. Barnið var undir tvingsilsviðgerð. Leiðslan upplýsti, at í slíkum førum er tað altíð eitt starvsfólk, sum bara hevur sum uppgávu at vera um barnið.

Sáttmáli sameindu tjóða um rættindi barnsins frá 20. november 1989 hevur í grein 37, litra c hesa áseting:

”Luttakaralondini skulu tryggja, at: ...

(c) ... Serstakliga skal tað barn, sum frælsið er tikið frá, og vaksin haldast hvør sær, uttan so at tað ikki verður mett at vera til gagns fyri tørv barnsins, ...”

Ásetingin hevur við sær, at sáttmálalondini hava skyldu til at tryggja, at frælsistikin børn í útgangsstøðinum ikki eru innløgð á somu eind sum vaksin.

Beinanvegin eftir eftirlitsvitjanina tók eg av egnum ávum stig til at kanna viðurskifti, ið snúgva seg um innlegging av børnum á Psykiatriska deplinum. Eg fari at viðgera hetta í eini frágreiðing fyri seg. Eg geri tí ikki meira við hendan spurningin í hesi frágreiðingini.”

2. Frágreiðing frá Psykiatriska deplinum

Í framhaldi av omanfyri standandi havi eg síðani samskift við Psykiatriska depilin um umstøðurnar hjá børnum, sum verða innløgð á Psykiatriska depilin.

Í samskiftinum havi eg biðið Psykiatriska depilin greiða mær frá viðurskiftum og mannagongdum á Psykiatriska deplinum og viðurskiftum og umstøðum hjá børnum, sum verða innløgð á Psykiatriska depilin, m.a. búumstøðurnar hjá teimum, hvørji tilboð tey fáa, hvussu depilin tryggjar, at tey verða vard frá teimum vaksnu, sum eru innløgð á deplinum og um nýtslu av tvingsli móti børnum undir 15 ár. Eg havi eisini biðið um avrit av viðgerðarættlanum og

møguligum tvingsilsprotokollum hjá teimum børnum, sum aktuelt vóru innløgð á Psykiatriska depilin, tá samskiftið byrjaði.

Í samskiftinum millum Psykiatriska depilin og meg komu útsøgnir, sum bendu á, at innlagda barnið, sum eg varð kunnað um á fyrireikandi fundinum til eftirlitsvitjanina, kortini ikki hevði verið undir tvingsilsviðgerð sbrt. psykiatrilógini (Anordning om ikrafttræden for Færøerne af lov om anvendelse af tvang i psykiatrien). Eg bað tí Psykiatriska depilin greiða mær nærri frá hesum.

Við teldubrævi, dagfest 22. januar 2018, váttað Psykiatriski depilin, at tað var ein misskiljing, tá Psykiatriski depilin hevði upplýst fyri mær, at barnið undir 15 ár, sum var innlagt á Psykiatriska deplinum, tá eg var á eftirlitsvitjan har, hevði verið undir tvingsli. Barnið var hvørki innlagt undir tvingsli ella viðgjørt undir tvingsli, soleiðis sum tvingsil er lýstur í psykiatrilógini. Í skrivi frá 18. apríl 2018 upplýsir Psykiatriski depilin fyri mær, at í 2014 hevði eitt barn undir 15 ár verið tvingsilsfest á Psykiatriska deplinum.

2.1. Innlegging

Psykiatriski depilin greiðir frá, at eingin seingjardeild er á Psykiatriska deplinum, sum serliga er ætlað børnum. Tí verða børn innløgð á somu deild sum vaksin. Í 2014 vóru 14, í 2015 vóru 8 og í 2016 vóru 9 innleggingar av børnum. Talan er um tal av innleggingum og ikki tal av innløgðum børnum, t.v.s. at summi børn hava verið innløgð fleiri ferðir sama ár. Summar innleggingar hava verið rættiliga drúgvur og hava varað í fleiri mánaðir.

Talið av innløgðum børnum hevur verið størri seinastu árin, og er hetta ein avleiðing av einum meira víðfevnandi barna- og ungdómspsykiatriskum ambulantum virkseminum, sum hevur alsamt fleiri børn knýtt afturat sær. Innleggingar koma oftast fyri í sambandi við lívshóttandi støðu, har barnið verður mett at vera í vanda fyri at skaða seg sjálvt ella at taka lívið av sær. Seinasta árið hevur verið eitt økt tal av innleggingum í sambandi við etingarólag.

Psykiatriski depilin upplýsir, at tá eitt barn verður innlagt á Psykiatriska depilin í sambandi við etingarólag hava aðrar loysnir enn innlegging verið gjølla umhugsadar ella royndar frammanundan. Roynt verður fyrst at styrkja tað ambulanta viðgerðartilboðið, men um hetta ikki er nøktandi, er neyðugt at innleggja barnið. Tað er ikki óvanligt, at innleggingar fyri etingarólag eru drúgvur. Tað er komið fyri, at børn við etingarólagi hava verið innløgð á barna- og ungdómsdeildina á Landssjúkrahúsinum, men hetta hava verið innleggingar beinleiðis frá kommunulækna, tí børnini líkamliga eisini hava verið illa fyri. Í onkrum føri hevur barn verið sent víðari av barna- og ungdómsdeildini á Landssjúkrahúsinum til barna- og ungdómspsykiatriska deild í Danmark.

Psykiatriski depilin upplýsir, at depilin hevur havt eitt toymi av starvsfólkum, sum høvdu serligan áhuga fyri og kunnleika um etingarólag, og sum høvdu luttikið á skeiðum og ráðstevnum um hetta økið. Viðgerðin av etingarólagi varð tá skipað í eitt tvørfakligt toymi, har røktarstarvsfólk, lækni, sálarfrøðingur, kostráðgevi, fysioterapeutur, ergoterapeutur og stundum eisini musikkterapeutur samvirkaðu. Síðani hava fleiri av starvsfólkunum í tvørfakliga toyminum fingið aðrar uppgávur ella eru farin í annað starv. Enn er ikki eydnast at seta onnur starvsfólk í teirra stað. Millum annað manglar Psykiatriski depilin ein kostráðgeva og Psykiatriski depilin hevur ikki fíggarligan møguleika at seta sín egna kostráðgeva. Kostráðgevar á Landssjúkrahúsinum eru settir á medisinska deplinum og við umleggingum av

arbeiðinum har, hevur kostráðgevin við servitan um etingarólag ikki longur møguleika at luttaka í tvørfakliga toyminum á Psykiatriska deplinum. Barna- og ungdómspsykiatriska toymið arbeiðir alla tíðina við at styrkja sínar førleikar eisini á hesum økinum. Arbeitt verður framvegis við at seta eitt tvørfakligt toymi rundan um viðgerðina av teimum sjúklingum, sum verða innlagdir við etingarólagi, men í løtuni er ikki talan um, at øll hesi starvsfólkini hava servitan um etingarólag.

Psykiatriski depilin upplýsir, at børn altíð fáa kamar fyri seg sjálvi undir innlegging. Sum oftast er tað Barna- og ungdómspsykiatriska toymið, sum fyriskipar innleggingar av børnum, undantikið í sambandi við akuttar innleggingar, sum tó sjáldan koma fyri. Mannagongdin er, at í hvørjum einstøkum føri verður avtalað, hvat er best fyri barnið, og um annað av foreldrunum skal innleggjast saman við barninum ella ikki. Tað veldst um aldurin á barninum, og hvussu barnið er fyri. Meginreglan er, at tey yngru børnini hava annan av foreldrunum innlagt saman við sær, men tað kunnu verða støður, har tað fakliga verður mett, at tað ikki er tað besta. Um foreldrini verða innløgð saman við barninum, eru tey á sama kamari sum barnið. Umráðandi er, at innleggingin er fyrireikað frammanundan, og avtalur eru gjørdar hesum viðvíkjandi, og tað letur seg eisini sum oftast gera.

2.2. Fasta vaktin

Psykiatriski depilin upplýsir, at meginreglan er, at børn undir 18 ár fáa eina fasta vakt knýtta at sær. Tað kunnu vera støður, har tað verður mett, at tað ikki er neyðugt ella ynskiligt við fastari vakt, t.d. tá barnið hevur verið innlagt leingi, og starvsfólkini á deildini hava lært barnið at kenna og meta, at tað ikki er neyðugt. Fasta vaktin er eitt starvsfólk, sum bara hevur til uppgávu at vera um barnið og virka sum stuðul hjá barninum. Psykiatriski depilin metir, at hetta er neyðugt fyri at veita barninum umsorgan og fyri at skjóla barnið frá øðrum sjúklingum í tann mun, tað er neyðugt. Soleiðis sum hølvisviðurskiftini eru, ber ikki til at skilja sjúklingarnar sundur, soleiðis at børn eru heilt fyri seg sjálvi, uttan so at børnini skulu vera á kømrunum, sum hvørki hava vesi ella bað. Tað er ikki vanligt at gera onnur átøk fyri at skjóla børn frá hinum sjúklingunum, t.d. við at forða fyri, at barnið sleppur úr kamarinum. Um hetta varð gjørt, hevði depilin fingið samtykki til vega frá teimum, sum hava foreldramyndugleikan.

Uppgávan hjá føstu vaktini er treytað av, í hvønn mun barnið er sjálvskaðandi, yvirmotionerar ella spýr. Er talan t.d. um etingarólag, og barnið hevur trongd til at spýggja ella yvirmotionera, er uppgávan hjá føstu vaktini at fyribygja hesum og tryggja, at barnið etur tað, sum er fyrisett í viðgerðarættlanini.

Føstu vaktirnar eru í høvuðsheitum fólk, sum starvast á deildini frammanundan, tað vil siga antin sjúkrarøktarfrøðingar ella heilsurøktarar. Strembað verður eftir, at føstu vaktirnar eru starvsfólk í føstum starvi á deildini, men við hvørt kann verða neyðugt at brúka avloysarar. Talan vil tó verða um somu fakkólkar. Raðfest verður, at starvsfólkini hava psykiatrifakligt bakstøði. Psykiatriski depilin hevur ikki starvsfólk við námsfrøðiligari útbúgving.

Psykiatriski depilin viðmerkir, at tað hevur verið ein stór fíggjarlig avbjóðing at halda fast við meginregluna um at hava fastar vaktir til øll innløgð børn, tí hetta er ein sera stór og tung fíggjarlig útreiðsla, sum eingin serlig játtan er til. Í takt við, at fleiri børn hava verið innløgð, er máað burtur av aðrastaðni í psykiatriini fyri at svara hesa fíggjarligu útreiðslu. Higartil hevur eydnast at halda fast við meginregluna, men ivasamt er, um tað ber til í longdini. Um fleiri innleggingar verða av børnum, fer tað ikki at bera til við verandi játtan og kømrum.

2.3. Kunning til börn

Psykiatrisk depilin upplýsir, at tá börn undir 18 ár verða innlögð á Psykiatriska depilin, verða tey kunnað um deildina, har tey eru innlögð, men ikki um innrætting av Psykiatriska deplinum sum heild. Tey fáa útflyggjað húsreglur/trivnaðarreglur, og ein yvirlitstalva er á gongini á deildini við upplýsingum um dagsaktivitetir, hvør er til arbeiðis o.s.fr. Vanliga verður kunning ikki givin um nýtslu av tvingsli, ella hvørji rættindi börn hava í hesum sambandi. Hendan kunning verður givin, um tørvur verður á at nýta tvingsil. Í sambandi við innleggingar fyri etingarólag verður kunnað um tvingsil í mun til psykiatrílóginu í sambandi við t.d. at geva føði við sondu. Viðgerðarætlan verður lögð fyri innlagdar sjúklingar, og strembað verður eftir, at øll fáa avrit av síni egnu viðgerðarætlan, um tey ikki frásiga sær hetta.

2.4. Hoyring av børnum

Psykiatrisk depilin upplýsir, at börn eru við í avgerðum í sambandi við egna innlegging, viðgerð og útskriving, og barnsins ynskir verða tikin við í tann mun, tað ber til. Fundir verða hildnir hvørja viku millum viðgerar, foreldur og barnið, har viðgerðarætlanin verður endurskoðað. Eisini her verða ynskini hjá barninum tikin við, í tann mun tað ber til.

2.5. Kontaktpersónar

Psykiatrisk depilin greiðir frá, at øll, sum verða innlögð á Psykiatriska depilin, fáa tveir ábyrgdarpersónar - ein sjúkrarøktarfrøðing og ein heilsurøktara - sum hava ábyrgd av at samskipa sjúklingagongdina og tryggja sær, at sjúklingurin fær tað, hann skal hava sambært leiðreglum, mannagongdum o.s.fr. Er annar av ábyrgdarpersónunum til arbeiðis, er viðkomandi eisini kontaktpersónur hjá barninum. Annars er annað starvsfólk kontaktpersónur. Börn og foreldur hava sostatt altíð onkran ávísan at venda sær til, meðan tey eru innlögð. Tað er ikki føst skipan, at börn ella foreldur beinleiðis verða hoyrd í sambandi við val av kontaktpersóni. Kontaktpersónurin verður oftast valdur eftir, hvønn barnið sær út til at trívast væl saman við, og hvussu tað annars passar við arbeiðsætlanirnar á deildini, soleiðis at t.d. starvsfólk ikki verða sett sum kontaktpersónar, beint undan tey skulu í feriu.

2.6. Ítriv

Psykiatrisk depilin upplýsir, at seingjardeildin ikki hevur tilboð um serlig ítriv til börn. Víst verður á, at börn ikki støðugt eru innlögð á deplinum, og at ofta er bara eitt barn innlagt í senn. Ítriv verður lagt til rættis, við at starvsfólk finna uppá eitthvørt út frá tí áhuga, sum barnið hevur, og aldrinum og støðuni hjá barninum. Spøl og dagdvøljur eru til taks á deplinum, sum t.d. leir, máling, tekning o.tíl. Atgongd er til alnótina við trádleysum sambandi. Einki høli er innrættað burturav til börn, men ein vitjunarstova er, sum börn eisini kunnu brúka. Tað ber eisini til at brúka ergoterapihølini til ymiskt ítriv, um tørvur er á tí. Harumframt er eitt fitness rúm við súkklum, rógvímáskinum, rennibondum og tólum til styrkivenjing, sum börn eisini kunnu brúka.

Onnur átøk eru ergoterapi og fysioterapi, sum verða lögð til rættis í mun til tørvin hjá tí einstaka barninum. Tað er eisini møguligt hjá børnunum at vera uttandura, antin í garðinum á deildini ella at fara styttri túrar við starvsfólki og/ella foreldrum.

2.7. Undirvísing

Psykiatrisk depilin greiðir frá, at skipað verður fyri, at innlögð börn í skúlaaldri fáa undirvísing á Psykiatriska deplinum, soleiðis at tey kunnu halda fram við skúlagongdini. Tað er skúlin, har

barnið vanliga gongur, sum í samstarvi við Sernám/Mentamálaráðið hefur ábyrgdina av at skipa fyri undirvísingini, og at hon kemur í lag skjótast gjørligt. Ein serlig játtan krevst frá Sernám/Mentamálaráðnum í hvørjum einstøkum føri. Tað kann taka ávísa tíð, til játtan kemur frá Sernám/Mentamálaráðnum, og tað er rættiliga ymiskt, hvussu langa tíð tað tekur, frá játtan kemur, til undirvísingin byrjar. Psykiatrisk depilin veit ikki, hví tað kann taka so langa tíð, men heldur, at umframt játtanina kann tað hugsast at hava ávirkan, at tað onkuntíð hefur tikið tíð at finna skikkaðan lærara.

Einki undirvísingarhøli við hentleikum til skúlaundirvísing er á Psykiatriska deplinum. Talan hefur so gott sum altíð verið um ein næming í senn, og undirvísingin verður skipað í samráð við tann lærara, sum verður settur at undirvísa. Undirvísingin fer fram í onkrum av fundar- ella felagshølunum á deplinum ella viðhvørt á seingjarstovuni hjá barninum, um tað hefur verið mett neyðugt ella mest skynsam. Undirvísingin verður skipað í samráð við barn og foreldur og ofta eisini í samstarvi við tann skúla, har barnið vanliga gongur.

2.8. Búpláss og stuðlar

Psykiatrisk depilin upplýsir, at summar innleggingar hjá børnum hava verið rættiliga drúgvur. Hetta kemst bæði av, at støðan, sum viðgerast skuldi, tók drúgva tíð, men eisini at tað hefur verið ein trupulleiki hjá Almannaverkinum at finna pláss til tey børn, sum ikki skuldu heim til foreldrini at búgva aftaná innlegging.

Psykiatrisk depilin upplýsir, at talið av liðugt viðgjørdum børnum, sum seinastu árin hava verið innløgð á Psykiatriska deplinum, tí tey hava bíðað eftir tilboði frá Almannaverkinum ella øðrum tilboði, ikki er skrásett. Dømi er tó um eitt barn undir 18 ár, sum var innlagt í umleið eitt ár, har viðgerðin var støðug, og høvuðsorsøkin til, at barnið var innlagt, var vantandi tilboð um búpláss aðrastaðni. Eisini eru dømi um børn, sum yvir eitt tíðarskeið á eitt til tvey ár hava verið innløgð fleiri ferðir í styttri og longri tíð, tí umstøðurnar heima ikki hava verið nøktandi at taka sær av teirra tørvi. Psykiatrisk depilin metir, at hesar innleggingar ikki høvdu verið neyðugar, um annað tilboð var til hesi børn, og at tað ikki í øllum førum hevði verið neyðugt við beinleiðis stovnspláss, men nóg mikið við stuðli av øðrum slag, t.d. persónligum stuðli. Psykiatrisk depilin heldur, at núverandi møguleikar eru ov avmarkaðir til tann tørv, sum hesi børn ofta hava beint aftaná innlegging.

2.9. Nýtsla av tvingsli móti børnum undir 15 ár

Psykiatrisk depilin upplýsir, at so vítt Psykiatrisk depilin dugir at síggja, hefur Psykiatrisk depilin ikki brúkt ásetingarnar í psykiatrilógini í sambandi við viðgerð av børnum undir 15 ár, uttan í 2014, tá eitt barn undir 15 ár varð tvingsilsfest.

Psykiatrisk depilin greiðir frá, at viðgerð av børnum við etingarólagi í høvuðsheitum er ambulat. Innlegging kemur bara upp á tal, tá barnið ikki vil eta heima við hús, og tað av likamligum ávum er neyðugt at tryggja, at barnið etur. Tá er neyðugt at tvinga barnið at eta, soleiðis at tað fær tær neyðugu kaloriurnar. Tað verður gjørt barninum greitt, at ein partur av viðgerðini er, at tað skal eta eftir kostætlanini fyri at sleppa undan lívshættisligari støðu, og at tað skal eta fyri at sleppa annað undir viðgerðini, so sum at hava teldur, spæla spøl og fara út við foreldrunum. Psykiatrisk depilin metir ikki, at hetta eru inntriv, sum eru fevnd av psykiatrilógini. Samstundis verður barnið eggjað til at eta við at geva tí loyvi til fleiri ítriv, um tað etur. Barnið er sjálvt við til at finna uppá ítriv. Foreldrini at teimum børnum, sum hava verið innløgð við etingarólagi, hava verið samd í viðgerðini, og tey børn, sum hava verið

innlögð, hava verið undir myndugleika hjá foreldrunum. Higartil hefur ikki verið neyðugt at brúka tvingsil móti børnum við etingarólagi við at fasthalda barninum og leggja sondu niður í magan hjá barninum fyri at tryggja, at tað fær føði. Heldur ikki hefur verið neyðugt at tvingsilsinnleggja ella halda aftur børnum undir 15 ár við etingarólagi.

Psykiatrisk depilin vísir á, at oyðubløðini, sum hoyra til tvingilsprotokollina, bara verða brúkt til tað slagið av tvingsli, sum er fevnt av psykiatrilógini. Psykiatrisk depilin metir ikki, at talan er um tvingsil, sum er fevndur av psykiatrilógini, tá foreldur taka undir við tvinglinum, sum t.d. tá foreldur geva samtykki til avmarkingar í aktivitetsmøguleikunum hjá barninum, um tað ikki vil eta. Psykiatrisk depilin er varugur við kjakið, sum hefur verið í Danmark í sambandi við nýtslu av tvingsli sbt. psykiatrilógini móti børnum undir 15 ár, men sum foreldur hava givið samtykki til. Atfinningin er, at hesir tilburðir ikki verða skrásettir, og barnið tí ikki verður tryggt tey rættindi, sum tað átti at havt.

Psykiatrisk depilin upplýsir, at kemur Psykiatrisk depilin í ta støðu, at tey t.d. mugu halda einum barni undir 15 ár føstum, og foreldrini hava givið loyvi frammanundan, so er útgangsstøðið, at depilin fer at skráseta tilburðin sum tvingsil og nýta tilhoyrandi oyðublað. Eingin teigur er á oyðublaðnum, sum ger vart við klagumøguleika, men verður oyðublaðið nýtt, so fær barnið ein skikkaðan sjúklingaráðgeva, sum kannar barn og foreldur um klagumøguleikar og hjálpir teimum at klaga, um tey ynskja tað.

3. Viðmerkingar frá Mentamálaráðnum og Sernám

Vísandi til upplýsingarnar frá Psykiatriska deplinum, um at tað kann taka ávísa tíð at fáa játtan til undirvísing av børnum, sum verða innlögð á Psykiatriska depilin, spurdi eg Mentamálaráðið, um Mentamálaráðið hevði nakrar viðmerkingar til upplýsingarnar frá Psykiatriska deplinum.

Mentamálaráðið svaraði mær, at sambært § 2, stk. 1 í kunngerð nr. 6 frá 2. februar 2015 um heimaundirvísing og sjúkraundirvísing er tað álagt skúlaleiðaranum at taka stig til, at næmingur, sum er burtur frá skúla í longur enn 2 vikur, fær heimaundirvísing ella sjúkraundirvísing. Sbt. § 2, stk. 1 í kunngerðini, er tað skúlaleiðarin sum í samráð við foreldur ella avvarðandi søkir Mentamálaráðið ella Sernám um tímar til heimaundirvísing ella sjúkraundirvísing. Er talan ikki um likamliga sjúku og smittuvanda, verður umsóknin um játtan til tímar latin Sernámi.

Mentamálaráðið vísti á, at í § 4 í kunngerðini verður ásett, at atlit skulu takast til heilsustøðu, aldur og umstøður annars hjá næminginum. Eisini skal undirvísingin skipast í samráð við foreldur, avvarðandi og næmingin, førleikastovu og Sernám og taka atlit til serligu avbjóðingum næmingsins. Tá ið talan er um næmingar, sum eru innlagdir á Psykiatriska depilin, kunnu ivamál vera viðvíkjandi undirvísing og nær skilagott er at seta inn við undirvísing.

Mentamálaráðið var ikki vitandi um, at bíðitíðin til undirvísing á Psykiatriska deplinum stóðst av vantandi játtan, men heldur tí at ivamál kunnu vera viðvíkjandi heilsustøðuni hjá næminginum og nær skilagott er at seta inn við undirvísing.

Vísandi til viðmerkingarinnar frá Psykiatriska deplinum og Mentamálaráðnum, spurdi eg Sernám, um Sernám hevði nakrar viðmerkingar.

Sernám svaraði mær, at Sernám tók undir við svørunum frá Psykiatriska deplinum og Mentamálaráðnum. Sernám viðmerkti, at sambært kunngerð um heimaundirvísing og sjúkraundirvísing frá 2015, har játtanin varð lögð til Sernám, skuldi umsóknin sendast til Sernám. Tað er tó ikki heilt greitt í samband við innleggingar, nær játtanin skal viðgerast av Mentamálaráðnum ella av Sernám, hóast kunngerðin er greið.

Sernám greiddi frá, at uppgávan hjá skúlaleiðaranum, ella skúlanum í sambandi við sjúkraundirvísing, er at finna rætta fólk. Tað er altíð ein metan frá skúlanum, saman við foreldrum og barni ella tí unga, at finna rætta læraran ella annan skikkaðan persón at átaka sær hesa uppgávu. Tað er her, tað kann vísa seg at taka eitt sindur av tíð. Undirvísing á Psykiatriska deplinum fer altíð í gongd í samráð við Psykiatriska depilin fyri at tryggja, at undirvísingin verður lögð til rættis í mun til støðuna hjá barninum.

Vanliga tekur tað ikki langa tíð at fáa játtan til hesa undirvísing, eftir at umsóknin er komin. Tað hava eisini verið mál, har munnlig játtan varð givin, soleiðis at til bar at fara í gongd við at finna læraran til uppgávuna. Tá skrivliga játtanin kom, var fólk tøkt til uppgávuna. Hetta er bæði galdandi fyri játtanir frá Mentamálaráðnum og Sernám.

Sernám upplýsti, at ætlanin er at broyta kunngerð um heimaundirvísing og sjúkraundirvísing, soleiðis at allur játtanarmyndugleikin verður hjá nýggja Undirvísingarstýrinum.

4. Viðmerkingar frá Almannaverkinum

Vísandi til upplýsingarinnar frá Psykiatriska deplinum, spurdi eg Almannaverkið, um Almannaverkið hevði nakrar viðmerkingar til upplýsingarinnar frá Psykiatriska deplinum um óneyðuga langar innleggingar av børnum vegna vantandi bútilboð og stuðul frá Almannaverkinum.

Almannaverkið svaraði mær, at Almannaverkið hevur havt ung á bíðilista til búpláss í út við eitt ár. Orsøkin til hetta er, at Almannaverkið ikki hevur pláss standandi tøk, og at bíðilisti er alla tíðina. Tá Almannaverkið fær eina umsókn um búpláss á bú- og viðgerðarstovni, verður ein visitering gjørd, og persónurin verður skrásetur á bíðilista. Bíðilistin verður javnan endurskoðaður, og eru tøk pláss, verður skipað fyri upptøkufundi, har Psykiatriski depilin er umboðaður. Hevur persónurin tørv á einum tilboði, ið Almannaverkið ikki hevur, verður møguleikin kannaður, um Almannaverkið skal keypa eitt pláss á bústovni í Danmark. Orsøkin er, at eitt slíkt pláss møguliga kann fáast skjótari til vega enn at skipa nýggj tilboð í Føroyum. Tilboð um pláss í Danmark verða einans givin í samráð við sjúkling og avvarðandi.

Almannaverkið greiddi frá, at tá Almannaverkið skal skipa nýggj tilboð, kann talan gerast um eina drúgva tilgongd. Tørvurin skal lýsast og virksemislýsing gerast, áðrenn farið verður undir eina politiska prosess. Peningur skal játtast, og síðani skal arbeiðið setast í gongd. Henda tilgongd kann viðføra drúgva bíðitíð hjá innløgnum sjúklingum. Sum dømi um hetta vísti Almannaverkið á ávísan stovn í Tórshavn, har ung, ið stóðu á bíðilista hjá Almannaverkinum til pláss á bú- og viðgerðarstovni, fluttu inn síðst í 2015. Øll hesi fluttu av Psykiatriska deplinum.

Samskiptið við barna- og ungdómspsykiatriina virkaði væl, og arbeiðið at skipa henda stovn tók á leið eitt ár frá byrjan, til tilboðið varð klárt at taka í nýtslu. Almannaverkið metti, at hesin stovnur í stóran mun hevur bøtt um viðurskiptini á økinum. Bíðilistin at flyta inn á henda stovn er í dag niðri á 1-2 persónum.

Almannaverkið hevði eingi tøl fyri innleggingar av børnum undir 18 ár vegna vantandi tilboð frá Almannaverkinum.

Tann 6. mars 2018 sendi eg Psykiatriska deplinum, Almannaverkinum og Mentamálaráðnum fyribils frágreiðing mína til kunningar og spurdi, um nakrar viðmerkingar vóru til hana.

Tann 18. apríl 2018 sendi Psykiatriska depilin mær viðmerkingar til m.a. omanfyri standandi viðmerkingarnar frá Almannaverkinum.

Psykiatriski depilin undraði seg á viðmerkingarnar frá Almannaverkinum. Psykiatriski depilin hevði greitt ta fatan, at Almannaverkið ikki vil senda ung á viðgerðarstøð í Danmark og vísti á, at tað seinastu árin hevur verið fullkomiliga stongt fyri at gera hetta. Psykiatriski depilin vísti eisini á, at talið á bíðilistanum til umrødda stovnin í Tórshavn ikki var dagført. Visitation hevði verið fyri ikki so langari tíð síðani, og talið á bíðilistanum til umrødda stovnin í Tórshavn var fleirfaldað í mun til tey 1-2 fólkinum, sum Almannaverkið hevði upplýst fyri umboðsmanninum. Psykiatriski depilin upplýsti, at aktuelt hevði eitt barn verið innlagt í mánaðir á Psykiatriska deplinum í bíðistøðu at sleppa á bú- og viðgerðartilboð, sum Almannaverkið ikki hevði kunnað útvegað, men innan fyri seinastu tvær vikurnar var avgjørt, at barnið kundi koma á umrødda stovnin í Tórshavn um ikki so langa tíð. Psykiatriski depilin vísti á, at talan framvegis er um langar, óneyðugar innleggingar av børnum, tí pláss ikki eru tøk, at serskipanir ikki verða settar á stovn, tá tørvur er, og tað framvegis verður víst aftur at senda ung av landinum til viðgerðarstøð uttanlands.

Tann 19. apríl 2018 sendi eg Almannaverkinum viðmerkingarnar frá Psykiatriska deplinum og spurdi, um Almannaverkið hevði nakrar viðmerkingar til hesar.

Almannaverkið sendi mær viðmerkingar sínar í skrivi, dagfest 3. mai 2018. Almannaverkið greiddi frá, at í teimum førum, har einki pláss er tøkt á stovni í Føroyum, er einasti móguleiki at kanna mógulig pláss í Danmark. Hetta verður gjørt í samráð og samstarvi við viðkomandi. Tað eru ikki øll, sum ynskja at fara á stovn í Danmark. Almannaverkið upplýsti, at í lýtuni hevði Almannaverkið tveir persónar á stovni í Danmark eftir § 27, stk. 2 í forsorgarlógini (Lovbekendtgørelse nr. 100 af 2. marts 1988 om offentlig forsorg, sum seinast broytt við løgtingslóg nr. 53 frá 4. mai 2017). Um Almannaverkið er vitandi um, at pláss verður tøkt í Føroyum innan rímliga tíð, kann tað verða óskynsamt at senda persón av landinum, fyri at taka viðkomandi heimaftur, tá ið pláss er tøkt í Føroyum. Um Almannaverkið sendir persón av landinum, er tað fremsta uppgávan hjá Almannaverkinum at arbeiða fram ímóti at fáa viðkomandi heim aftur til Føroya sum skjótast. Fíggjarliga orkan hjá Almannaverkinum kann vera avmarkandi fyri móguleikarnar at senda persónar av landinum.

Viðvíkjandi bíðilistanum viðmerkti Almannaverkið, at bíðilistin til umrødda stovnin í Tórshavn ikki var fleirfaldaður. Aktuelt vóru 3 persónar á bíðilista til stovnin. Almannaverkið helt, at bíðilistin, sum Psykiatriski depilin helst sipaði til, var í breiðari høpi, har eini 15 persónar vóru

umrøddir á upptøkufundi millum Almannaverkið og Psykiatriska depilin. Talan var um persónar við diagnosum sum t.d. autismu, sum somuleiðis hava sálarligt órógv.

Almannaverkið metti ikki, at ungir persónar við diagnosuni autismuspektrumórógvi eru fevndir av málbólkinum, ið umrøddi stovnur í Havn er ætlaður til. Almannaverkið vísti á, at hesa fakligu meting høvdu allir partar higartil verið samdir um. Almannaverkið metti, at hesir persónar sostatt ikki stóðu á bíðilista til umrødda stovnin í Havn, men vóru á bíðilista til onnur tilboð. Almannaverkið viðmerkti eisini, at tað somuleiðis kundi hugsast, at Psykiatriski depilin var vitandi um aðrar persónar, sum høvdu tørv á bú- og viðgerðartilboði, men sum Almannaverkið ikki var vitandi um, av tí at hesi ikki høvdu søkt Almannaverkið um pláss.

Tann 4. mai 2018, sendi eg Psykiatriska deplinum viðmerkingarnar hjá Almannaverkinum og spurdi, um Psykiatriski depilin hevði nakrar viðmerkingar til hesar.

Í teldubrævi, dagfest 14. mai 2018, svaraði Psykiatriski depilin mær, at Psykiatriski depilin helt fast við, at tað tey seinastu árin hevði verið ómøguligt at fáa Almannaverkið at senda nakran av teimum, sum hava verið innløgð í langa tíð á Psykiatriska deplinum, á stovn í Danmark, hóast fleiri hava søkt um tað. Psykiatriski depilin upplýsti eisini, at nógv fleiri hava verið á bíðilista til umrødda stovnin í Tórshavn, men at málbólkurin er broyttur í 2018, soleiðis at tey, sum hava autismu, ikki longur eru í málbólkinum til umrødda stovnin í Tórshavn.

Í framhaldi av upplýsingunum frá Psykiatriska deplinum bað eg Almannaverkið um at senda mær avrit av bíðilistanum til pláss til umrødda stovnin í Tórshavn og avrit av bíðilistanum hjá teimum, sum fyrr vóru á bíðilista til pláss til umrødda stovnin í Tórshavn, men sum í 2018 eru farin av hesum bíðilista og á annan bíðilista.

Almannaverkið svaraði mær við skrivi, dagfest 23. mai 2018. Í skrivinum greiðir Almannaverkið frá, at Almannaverkið bara hevur ein bíðilista. Áður hava 15 persónar staðið á bíðilista til umrødda stovn í Tórshavn. Á fundi tann 7. februar 2018 var tó semja millum Psykiatriska depilin og Almannaverkið um, at 10 av hesum persónum ikki hoyrdu til málbólkin til umrødda bú- og viðgerðarstovn í Tórshavn, tí teir høvdu autismuspektrumórógv. Sostatt vóru 5 persónar eftir á bíðilistanum, sum hóskaðu til málbólkin til umrødda stovn. 2 av teimum høvdu fingið pláss á stovninum.

Út frá upplýsingunum frá Almannaverkinum um bíðilistan sást, at teir 3 persónarnir, sum enn vóru á bíðilista til umrødda stovnin í Tórshavn, vóru allir yvir 18 ár og høvdu staðið á bíðilistanum millum 6 - 8 mánaðir.

Av teimum 10 persónunum við autismuspektrumórógv, sum stóðu á bíðilista til bú- og viðgerðarstovn vóru 4 persónar undir 18 ár. Hesi børn høvdu staðið á bíðilista til bú- og viðgerðarstovn millum 8 mánaðir og 20 mánaðir. Eitt barn var á listanum, har bíðað varð eftir umsóknini. Hinir 5 persónarnir høvdu staðið á bíðilistanum millum 3 mánaðir og 15 mánaðir.

5. Viðmerkingar frá umboðsmanninum

5.1. Innlegging

Rætturin hjá einum barni til sjúkuviðgerð og heilsubót er staðfestur í grein 24, stk. 1 í Barnarættindasáttmálanum:

“Luttakaralondini viðurkenna barnsins rætt til best møguliga heilsustøðu, rætt til at fáa sjúkuviðgerð og til at fáa heilsubót. Luttakandi lond skulu miða ímóti at tryggja, at rætturin til at fáa slíka viðgerð og røkt ikki verður tikin frá nøkrum barni.”

Hesi rættini skulu skiljast út frá ásetingini í grein 3, stk. 1 í Barnarættindasáttmálanum:

“Í øllum tiltøkum viðvíkjandi børnum, sama um tey verða framd av almennum ella privatum stovnum fyri samfelagsliga vælferð, dómstólum, fyrisitingarmyndugleikum ella lóggávustovnum, skal barnsins tørvur setast fremst.”

Sálarlig heilsa er ein partur av rættinum hjá barninum at fáa sjúkuviðgerð og heilsubót. Myndugleikarnir skulu leggja umstøðurnar til rættis soleiðis, at børn fáa best møguliga kropsliga og sálarliga viðgerð. Skyldan hjá myndugleikunum er treytað av tilfeingi og hvørjum menningarstigi, landið er á. Tí kunnu framkomin lond sum Føroyar ikki á sama hátt sum menningarlond raðfesta heilsutænastur til børn lægri við at vísa til, at myndugleikarnir ikki hava nóg mikið av tilfeingi.

Børn eru sárbær og hava rætt til serliga umsorgan og stuðul. Hetta er ikki minst galdandi fyri børn við sálarligum avbjóðingum. Sambært grundregluni í grein 3 í Barnarættindasáttmálanum skal barnsins tørvur setast fremst í øllum avgerðum, sum viðvíkja børnum, bæði tá talan er um einstøk børn og børn sum bólkur.

Mett verður, at tað er í samsvari við at seta barnsins tørv fremst, at børn hava foreldur hjá sær undir innlegging. Tað eiga bara at vera heilt serligar heilsufakligar grundir sum gera, at hetta verður noktað.

Børn eiga ikki at verða innløgð saman við vaksnum sjúklingum á Psykiatriska deplinum, og eiga sum meginregla heldur ikki at verða send uttanlands til viðgerð, burtur frá familju, vinum og skúlagongd, har eisini málið og harvið samskiftið kann verða ein avbjóðing fyri barnið. Tað kunnu tó vera støður, har nøktandi viðgerð ikki kann veitast í Føroyum.

Hóast Psykiatriski depilin seinastu árin hevur økt sítt ambulanta virksemi á barnaøkinum, so verða tað væntandi altíð børn, sum fara at hava tørv á at verða innløgð í styttri ella longri tíðarskeið við sálarligum trupulleikum.

5.2. Hølisviðurskipti

Í frágreiðingini frá mær, dagfest 10. juli 2017, um eftirlitsvitjanina á Psykiatriska deplinum staðfesti eg, at bað- og vesiviðurskiptini á Psykiatriska deplinum als ikki vóru nøktandi. Fleiri sjúklingar vóru um hvørt wc og bað, og hetta var eisini galdandi fyri børnini og foreldrini, sum vóru innløgð saman við teimum.

Børn eiga ikki at vera saman um vesi og bað ella upphaldsrúm við vaksnum sjúklingum, men eiga at verða skjólað frá vaksnum sjúklingum.

Eisini börn og ung eiga at hava virðiligar umstøður undir innlegging, sum taka atlit at serliga tørvinum, tey hava, og sárbæru støðuni, tey eru í.

5.3. Kunning og hoyring

Grein 12, stk. 1 í Barnarættindasáttmálanum ásetur:

“Luttakaralondini skulu tryggja einum barni, sum er ført fyri at orða síni egnu sjónarmið, rættin til frítt at greiða frá hesum sjónarmiðum í øllum viðurskiftum, sum hava samband við barnið; dentur skal leggjast á barnsins sjónarmið í samsvari við aldurin á barninum, og hvussu búgvið tað er.”

Grein 12 í Barnarættindasáttmálanum eigur at síggjast aftur í øllum mannagongdum á Psykiatriska deplinum í viðurskiftum, sum viðvíkja børnum. Hóast grein 12 ikki nágreiniliga nevnr barnsins rætt til at fáa kunning, so er rætturin at koma við sínum sjónarmiðum treytaður av, at barnið er kunnað og kennir til málið. Innløgð børn eiga so tíðliga sum møguligt at fáa greiða og nøktandi kunning um síni rættindi og verða upplýst um klagu- og ráðgevingarmøguleikar. Kunningin eigur eisini at verða givin skrivliga og á einum máli og á ein hátt, sum er lættur at lesa og skilja hjá málbólkinum. Myndugleikin skal í avgerð síni taka atlit at sjónarmiðum hjá barninum alt eftir aldri og búnaskapi hjá barninum, hvussu gjølliga umhugsað sjónarmiðið tykjast at vera, og hvat slag av trupulleika, talan er um. Børn skulu kunnast um avgerðir, sum viðvíkja teimum, og tey skulu hava grundgevingar, tá ynskir teirra ikki kunnu játtast.

Tað er týðningarmikið, at børn, um tey ynskja tað, eru við á fundum, soleiðis at tey vita, hvat gongur fyri seg. Børn eru serfrøðingar í egnum lívi og skulu hava móguleika fyri at verða hoyrd, soleiðis at finnast kann útav, hvør tørvurin hjá einstaka barninum er, t.d. í sambandi við trivnaðarreglur og egna viðgerðarætlan. Børn eiga eisini at hava móguleika at koma við uppskotum til, hvussu torfórar støður eiga at handfarast, soleiðis at tey fáa eina betri fatan av egnari støðu og fáa móguleika at hava ávirkan á egið lív. Hetta kann vera við til at skapa minni ørkymlan hjá barninum og harvið fyribyrgja nýtslu av tvingsli. Psykiatrisk depilin eigur at tryggja, at øll børn fáa tilboð um at fáa avrit av egnari viðgerðarætlan.

5.4. Starvsfólk

Grein 3, stk. 3 í Barnarættindasáttmálanum ásetur:

“Luttakaralondini skulu tryggja, at stovnar og tænastur, ið hava ábyrgd og umsorgan fyri ella skulu verja børnini, eru í samsvari við tey aðalkrøv, sum skikkaðir myndugleikar hava ásett, serstakliga við atlit at trygd, heilsu, starvsfólkatali og starvsfólkaførleika og harumframt serkønari umsjón.”

Tá eg fór undir hesa kanning, hevði Psykiatrisk depilin eitt tvørfakligt toymi av starvsfólkum, sum høvdu serligan áhuga fyri og kunnleika um etingarólag. Psykiatrisk depilin hevur upplýst fyri mær, at depilin ikki hevur eitt slíkt tvørfakligt toymi longur, tí fleiri av starvsfólkunum hava fingið aðrar uppgávur ella eru farin í annað starv. Kostráðgevin á medisinska deplinum við servitan um etingarólag hevur ikki longur móguleika at luttaka í tvørfakliga toyminum á Psykiatriska deplinum, og tey starvsfólk, sum í løtuni taka sær av sjúklingum við etingarólaga, hava ikki øll servitan um etingarólag.

Sambært grein 24, stk. 1 og grein 3, stk. 3 í Barnarættindasáttmálanum og ta sannroynd, at talið av innleggingum av børnum við etingarólaga er økt, er tað als ikki nøktandi, at Psykiatrisk

depilin ikki longur hefur eitt tvørfakligt toymi við serkunnleika um etingarólag við m.ø. einum kostráðgeva við serkunnleika um etingarólag.

Tað er týðningarmikið, at tey starvsfólk, sum eru í Barna- og ungdómspsykiatriska toyminum, og onnur starvsfólk, sum eru um innløgdu børnini, hava førleikar at fáast við børn. Kontaktpersónarnir hjá barninum skulu tryggja samanhang og framgongd í viðgerðini av barninum og skapa tryggleika fyri barn og foreldur. Kontaktpersónarnir hava ábyrgd av, at barnið og foreldrini fáa rætta kunning um viðgerðina og svar uppá sínar spurningar.

5.5. Ítriv

Grein 31 í Barnarættindasáttmálanum ásetur:

“1. Luttakaralondini viðurkenna barnsins rætt til hvíld og frítíð, til at spæla og hava frítíðarítriv, sum eru hóskandi fyri aldur barnsins, og til frítt at luttaka í tí mentanarliga og listaliga lívinum.

2. Luttakaralondini skulu virða og stimbra barnsins rætt til at luttaka til fulnar í tí mentanarliga og listaliga lívinum og skulu eggja til, at nøktandi og javnsettir møguleikar eru tøkir í sambandi við mentanarligt, listaligt, frítíðarkent og heilsubótandi virksemin.

Spæl og ítriv eru grundleggjandi fyri heilsu og menning av barninum. Hetta er eisini galdandi fyri børn, sum eru innløgð á sjúkrahúsi.

5.6. Búpláss og stuðlar

Í samskiftinum við Psykiatriska depilin kom fram, at eitt barn undir 18 ár hevði verið innlagt í umleið eitt ár á Psykiatriska deplinum, har høvuðsorsøkin var vantandi tilboð um búpláss frá Almannaverkinum. Eisini vóru dømi um børn, sum høvdu verið innløgð fleiri ferðir í styttri og longri tíð, tí umstøðurnar heima ikki vóru nøktandi at taka sær av teirra tørvi.

Í viðmerkingunum frá Psykiatriska deplinum og Almannaverkinum til fyribilsfrágreiðing mína kom fram, at talan framvegis er um langar óneyðugar innleggingar av børnum á Psykiatriska deplinum, tí bú- og viðgerðarpláss ikki eru tøk, tá børnini eru liðugt viðgjørd á Psykiatriska deplinum, og serskipanir ikki verða settar á stovn, tá tørvur er.

Børn eiga ikki at vera innløgð longri enn neyðugt. Tað er sera atfinningarsamt, at búpláss mangla ella stuðul ikki er til taks, soleiðis at børn eru á Psykiatriska deplinum, aftaná at tey eru liðugt viðgjørd har.

5.7. Undirvísing

Grein 28, stk. 1, pkt. a í Barnarættindasáttmálanum ásetur:

“1. Luttakaralondini viðurkenna barnsins rætt til útbúgving, og fyri stigvíst at røkka hesum rætti og við støði í meginregluni um javnstøðu skulu tey serstakliga:

(a) gera barnaskúlafrálæru kravda og atkomuliga ókeypis hjá øllum;”

Rætturin til útbúgving er m.a. staðfestur í kap. 5 í fólkaskúlalógini (Løgtingslóg nr. 125 frá 20. juni 1997 um fólkaskúlan, sum seinast broytt við løgtingslóg nr. 44 frá 30. apríl 2018) um undirvísingarskyldu. Sambært § 1 í kunngerð nr. 6 frá 2. februar 2015 um heimaundirvísing og sjúkraundirvísing hefur barnið rætt til sjúkraundirvísing, tá sjúkrafráveran er longri enn 2 vikur.

5.8. Nýtsla av tvingsli

Meginreglan er, at børn ikki eiga at koma undir tvingsil. Um tað kortini gerst neyðugt, er tað týðningarmikið, at barnið verður so væl kunnað sum møguligt, og at tvingsilin verður útintur so varliga sum gjørligt. Eisini er neyðugt at greiða børnum frá, hvat hendir um onnur á deildini verða fyri tvingsli, tí tað kann vera ræðandi fyri eitt barn at vera hjástatt, tá tvingsil verður nýttur.

Fyri innløgð børn millum 15 og 18 ár er galdandi, at tey sjálvi kunnu geva samtykki til nýtslu av tvingsli móti teimum. Gera tey ikki hetta, eru tær vanligu rættartrygdarásetingarnar galdandi fyri hesi børn um rætt til samrøður, sjúklingaráðgeva og at klaga í sambandi við nýtslu av tvingsli. Eg havi tí ongar viðmerkingar viðvíkjandi nýtslu av tvingsli móti børnum í hesum aldursbólkinum.

Eg havi tó nakrar viðmerkingar um nýtslu av tvingsli móti innløgðum børnum undir 15 ár.

Sambært núverandi lóggávu hava børn undir 15 ár ógvuliga avmarkaðar møguleikar at bera fram síni sjónarmið og sínar upplivingar, um tvingsil verður nýttur ímóti teimum. Tær flestu innleggingar og viðgerðir av børnum undir 15 ár eru grundaðar á samtykki frá foreldrunum. Nýtsla av tvingsli við samtykki frá foreldrunum, men við mótstöðu frá barninum, verður sbt. núverandi lóggávu ikki mett sum tvingsil, men sum inntriv av sjálvsvild, og er tí ikki neyðug at skráseta sum tvingsil. Børn undir 15 ár hava tí eftir galdandi lóggávu ikki rætt til samrøður, sjúklingaráðgeva ella at klaga aftaná eitt slíkt inntriv.

Í § 4 í donsku lóggávuni “Bekendtgørelse om samtaler efter ophør af tvangsforanstaltninger og magtanvendelse på psykiatriske afdelinger (BEK nr. 1093 afb 11/09/2015)” er ásett:

“Patienter under 15 år, hvor forældremyndighedens indehaver har givet samtykke til en behandling, og der er sket magtanvendelse, skal tilbydes en eller flere samtaler efter ophør af magtanvendelsen, svarende til ovenstående §§ 1- 3. Dette tilbud gælder også for forældremyndighedens indehaver.”

Við hesi áseting fáa børn undir 15 ár rætt til eina ella fleiri samrøður aftaná nýtslu av tvingsli móti teimum, hóast foreldrini hava givið samtykki til at nýta tvingsil vegna børnini.

Samstundis er ásetingin í § 1, stk. 2 í donsku “Bekendtgørelse om tvangsprotokoller og optegnelser samt registrering og indberetning af tvang samt udskrivningsaftaler og koordinationsplaner på psykiatriske afdelinger” broytt, soleiðis at tvingsil móti børnum undir 15 ár, har foreldrini hava givið samtykki til inntrivið vegna barnið, eisini skal fyrast í tvingsilsprotokoll.

6. Samanumtøka

Samanumtikið haldi eg, at umstøðurnar hjá børnum, sum verða innløgð á Psykiatriska depilin, ikki eru nøktandi. Børn eiga ikki at verða innløgð saman við vaksnum, og umstøðurnar á Psykiatriska deplinum eru ikki lagaðar eftir, at børn verða innløgð har. Tað er sera atfinningarsamt, at búpláss mangla ella stuðul ikki er til taks, soleiðis at børn eru á Psykiatriska deplinum, aftaná at tey eru liðugt viðgjørd har.

Eg fari at mæla til:

- at börn ekki verða innlögð saman við vaksnum á Psykiatriska depilin, og at atlit verður tikið at serligu umstøðunum og tøvrunum hjá teimum börnum, sum verða innlögð á Psykiatriska depilin.
- at foreldur verða stuðlað við ráðgeving og leiðbeining, tá barnið verður útskrivað, um hvussu tey skulu bera seg at heima viðvíkjandi sálarligu avbjóðingunum hjá barninum. Ein eftirmeting eigur at verða gjörd saman við barni og foreldrum um upphaldið og viðgerðina á Psykiatriska deplinum. Samrøðan eigur at tillagast barninum, soleiðis at barnið fær møguleika at luttaka og høvi til at føra síni sjónarmið fram, um tað ynskir tað.
- at Psykiatriski depilin sum skjótast aftur fær eitt tvørfakligt toymi við serkunnleika um etingarólag, har m.a. ein kostráðgevi við serkunnleika um etingarólag er knýttur at.
- at føstu vaktirnar, sum eru um barnið alla tíðina, umframt psykiatريفakligan førleika, eisini hava námsfrøðiligan kunnleika.
- at Psykiatriski depilin tryggjar sær, at bæði börn og foreldur eru greið yvir, hvørjir kontaktpersónar teirra eru, og hvønn leiklut kontaktpersónarnir hava. Barnið eigur at hava møguleika at verða hoyrt í sambandi við val av eignum kontaktpersónum.
- at seingjarstovurnar til börn verða innrættaðar og prýddar aldursvarandi og innrættaðar soleiðis, at hædd verður tikin fyri, at foreldur verða innlögð saman við börnum sínum. Høli eiga at vera til taks til ítriv fyri börn, vitjan og undirvísing, og börn eiga at hava atgongd til hóskandi uttandura øki.
- at serligur dentur verður lagdur á at skipa fyri ítrivi til barnið og at stuðla barninum til ítriv.
- at avvarðandi myndugleikar síggja til, at búpláss og neyðugur stuðul er til taks til tey börn, sum hava tørv á tí, tá tey eru liðugt viðgjörd á Psykiatriska deplinum.
- at støða skjótast gjørligt verður tikin til, hvussu sambandið við skúlan hjá innlagda barninum skal verða. Játtan frá Sernám/Mentamálaráðnum og skipað undirvísing eiga at koma í lag sum skjótast, soleiðis at barnið missir so lítið av undirvísing sum gjørligt.
- at Psykiatriski depilin kannar foreldur at börnum undir 15 ár, sum koma fyri tvingsli, um, at tey kunnu lata verða við at samtykkja til tvingsilin. Við hesum fáa børnini rætt til samrøður aftaná tvingsilin, sjúklingaráðgeva og møguleika at klaga um tvingsilin.
- at landsstýriskvinnan í heilsu- og innlendismálum, sum umsitur málsøkið, skipar soleiðis fyri, at lóggávan á økinum, har tvingsil verður nýttur móti börnum undir 15 ár,

men har foreldrini hava samtykt til inntrivið, verður dagførd í samsvari við tær í Danmark galdandi ásetingar á økinum.

Av tí at umboðsmaðurin heldur talan vera um umstøður, sum als ikki eru nøktandi fyri børn, sum verða innløgð á Psykiatriska depilin, verður frágreiðingin, samsvarandi § 10, stk. 1 í umboðsmanslógini, send formansskapinum í Løgtinginum, løgmanni, landsstýriskvinnuni í almannamálum og landsstýriskvinnuni í heilsu- og innlendismálum.

Sólja í Ólavsstovu
Løgtingsins umboðsmaður